

DAY HỌC PHÂN HOÁ - MỘT YÊU CẦU THIẾT YẾU CỦA GIÁO DỤC HIỆN ĐẠI

Đặng Hải Linh - Phạm Kiều Anh
Trường ĐHSP Hà Nội 2
Email: anh.pk1978@gmail.com

Tóm tắt: *Day học phân hoá là một trong những yêu cầu, xu thế của giáo dục toàn cầu. Mục đích của việc áp dụng hình thức day học này chính là giúp cho nhà quản lý, ngành giáo dục, giáo viên và cả chính người học biết đúng vị trí và năng lực của bản thân và từ đó có những định hướng phù hợp cho tương lai. Nói một cách khác, day học phân hoá chính là một trong những đặc trưng cơ bản của giáo dục theo hướng phát triển năng lực người học. Bởi vậy, day học phân hoá được coi là một trong những yêu cầu thiết yếu của giáo dục hiện đại.*

Từ khóa: *day học, day học phân hoá, năng lực, phát triển năng lực người học*
Nhận bài: 6/3/2021; Phản biện: 10/3/2021; Duyệt đăng: 13/3/2021

1. Mở đầu

Trong nền giáo dục cũ, vai trò của người giáo viên (GV) được coi là trung tâm. GV là người truyền tải tri thức, “rót” vào học sinh (HS) những kiến thức mà mình có được. Sự “học” của chủ thể học tập đều được gắn với tình trạng tiếp nhận một cách thụ động. Theo đó, việc kiểm tra đánh giá kết quả học tập của HS cũng chưa hoàn toàn chính xác, khách quan. Thực tế đó đòi hỏi ngành giáo dục phải có những yêu cầu đổi mới. Day học theo hướng phân hoá người học là một trong những nhiệm vụ của yêu cầu đổi mới giáo dục hiện nay. Bài viết tập trung đánh giá mục đích và tác dụng của day học phân hoá trong giai đoạn hiện nay.

2. Nội dung

2.1. Day học phân hoá trong giáo dục

2.1.1. Khái niệm day học phân hoá

Day học phân hoá là một khái niệm mới, được nhắc tới trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Tuy nhiên thuật ngữ này đã được biết và được thực hiện ở nhiều nước trên thế giới. Hiện nay có rất nhiều quan điểm khác nhau về day học phân hoá.

Theo Carol Ann Tomlinson (nhà giáo dục Hoa Kỳ) thì day học phân hoá là quá trình đảm bảo nội dung và phương pháp học tập cũng như kiểm tra đánh giá phải phù hợp với trình độ, sự quan tâm và phương thức học tập quen thuộc của từng người học. Với cách hiểu trên, phân hoá là một biện pháp linh hoạt nhưng có tổ chức nhằm tích cực điều chỉnh các phương pháp giảng dạy và học tập để đáp ứng nhu cầu và thói quen học tập

nhằm đạt được sự phát triển tối đa của từng người học. Cụ thể hơn, *day học phân hoá* là định hướng về mục tiêu, nội dung, phương pháp, phương tiện và hình thức kiểm tra đánh giá, và trên cơ sở đó GV tổ chức các hoạt động dạy học tùy theo đối tượng, nhằm đảm bảo yêu cầu giáo dục phù hợp với đặc điểm tâm sinh lý, nhịp độ, khả năng, nhu cầu và hứng thú khác nhau của những người học, trên cơ sở đó phát triển tối đa tiềm năng vốn có của mỗi HS. Nhấn mạnh ý nghĩa này, nhà nghiên cứu Nguyễn Hữu Châu đánh giá: “Day học phân hoá là một quan điểm dạy học đòi hỏi phải tổ chức, tiến hành các hoạt động dạy học dựa trên những khác biệt của người học về năng lực, sở thích, nhu cầu và các điều kiện học tập, nhằm tạo ra những kết quả học tập tốt nhất cho người học” [5, tr.68]. Đồng quan điểm với nhận định trên, nhà nghiên cứu Đặng Thành Hưng khẳng định: “Day học phân hoá là chiến lược dạy học dựa vào sự khác biệt của nhóm hay cá nhân người học nhằm làm cho chương trình, bài giảng và quá trình dạy học nói chung thích ứng tốt hơn với những khác biệt này, với người học, nhờ vậy có thể đạt hiệu quả cao hơn [6, tr.30]. Như vậy, nói tới day học phân hoá là nói tới hoạt động giáo dục hiện đại, thể hiện rõ tính phân tầng đối tượng HS nhằm đánh giá được một cách chính xác, khách quan năng lực của từng chủ thể học tập. Mở rộng quan niệm trên, nhà nghiên cứu Lê Thị Thu Hương nhận xét: day học phân hoá là một cách tiếp cận dạy học mà ở đó GV điều chỉnh quá trình dạy học cho phù hợp với từng cá nhân hoặc nhóm HS nhằm phát triển tối đa năng lực học tập của mỗi em.

Nhấn mạnh ý nghĩa của việc dạy học phân hoá, nhà khoa học Tomlinson đánh giá đó là “sắp xếp” những gì diễn ra trên lớp để HS có nhiều cơ hội chiếm lĩnh tri thức, kĩ năng và biểu đạt những gì mà các em thu nhận được. Nói cách khác, dạy học phân hóa là quá trình giáo dục mà ở đó, GV vừa là người định hướng, vừa cung cấp cho chủ thể học tập những con đường khác nhau để tự bộc lộ khả năng của chính mình. Từ đó, chủ thể học tập đạt được hiệu quả học tập cao hơn. Tóm lại, dạy học phân hóa là một định hướng dạy học hiện đại trong đó GV lập kế hoạch và tổ chức dạy học phù hợp với năng lực nhận thức, phong cách học tập, đặc điểm trí tuệ... để phát triển tối đa hiệu quả học tập của mỗi cá nhân HS trong lớp học. Mục đích của định hướng giáo dục này chính là giúp chủ thể HS không bị áp lực và thoải mái bộc lộ khả năng của chính bản thân mình trong quá trình học tập và phát triển.

2.1.2. Đặc trưng của dạy học phân hóa

Để có thể phân hóa HS, một trong biểu hiện đầu tiên của quá trình dạy học là GV phải vận dụng linh hoạt những chiến thuật dạy học, phải có những sáng tạo riêng nhằm tạo sự hứng thú cho chủ thể học tập đối với môn học nhằm kích thích và phát triển tối đa sự nhận thức và thúc đẩy việc học của từng HS. Theo đó, dạy học phân hóa cũng đòi hỏi người dạy phải có kiến thức chuyên sâu, chú trọng kế hoạch dạy học thông qua các hình thức tổ chức lớp học và cấu trúc kiến thức. Lượng kiến thức cần được phân loại rõ ràng, đảm bảo kiến thức trọng tâm, kiến thức mở rộng, phù hợp với khả năng nhận thức của từng HS. Đối với người học có trình độ, nhận thức trung bình - kém chỉ cần các em nắm được kiến thức cơ bản nhất trong bài học. Đối với người học có trình độ khá - giỏi, ngoài những kiến thức cơ bản đó, người dạy cần cung cấp những kiến thức nâng cao, mở rộng để các em có thể liên hệ vào thực tiễn cuộc sống. Đặc biệt đối với người học có trình độ xuất sắc, chuyên biệt thì người dạy cần cung cấp kiến thức chuyên ngành, chuyên sâu, tạo điều kiện thuận lợi để các em thỏa sức sáng tạo và tìm tòi, phát triển tối đa khả năng của bản thân. Nhờ có sự phân hoá, chủ thể học tập sẽ cảm nhận sự phù hợp và thích ứng với việc học. Từ đó các em có tự tin lựa chọn về môn học, lựa chọn cách học tập và lựa chọn cả tương lai cho phù hợp với nhu cầu, sở thích và điều kiện để thỏa sức với đam mê mà mình theo đuổi.

Không chỉ có vậy, dạy học phân hóa tập trung vào quá trình và nội dung học tập. Trong quá trình dạy học theo hướng phân hoá người học, GV và học sinh có sự tương tác với nhau, nhằm phát huy khả năng sáng tạo

và tính tích cực của cả hai chủ thể trong quá trình dạy học. Điều này được thể hiện ở chỗ, khi thiết kế các nội dung học tập có tính phân hoá, GV buộc phải tìm tòi, sáng tạo về tài liệu, cách thiết kế các mức độ kiến thức trong bài, cách tổ chức các hoạt động, cách đánh giá năng lực HS sau quá trình học tập để các em có thể tiếp nhận được những kiến thức chung nhất và có thể bộc lộ khả năng nhận thức của bản thân. Bằng tổ chức các nội dung học tập có tính phân tầng, phù hợp với khả năng của từng chủ thể như vậy, chủ thể người học nhận thức được rõ khả năng, nhiệm vụ và cả động lực của bản thân, có niềm tin và hứng thú học tập đồng thời biết phát huy năng lực của mình. Khi tiến hành dạy học phân hóa, người học sẽ tự chủ động định lượng kiến thức nền mà mình có được để từ đó tham gia học tập theo đúng khả năng của bản thân. Việc dạy học này đã thừa nhận sự khác biệt về khả năng lĩnh hội tri thức ở người học.

Với định hướng phân hoá HS, rõ ràng một trong những biểu hiện quan trọng nhất của quá trình dạy học là đánh giá đúng năng lực người học. Theo đó, để thiết kế được kế hoạch bài học, GV cũng phải sử dụng nhiều công cụ kiểm tra đánh giá (câu hỏi, thẻ nhớ, bảng kiểm, để kiểm tra, phiếu học tập). Căn cứ để phân hoá HS được thể hiện rõ trong những phần thực hiện nhiệm vụ học tập của các em. Việc phân hoá người học được thiết kế trên cơ sở các mức độ nhận thức (nhận biết, thông hiểu, vận dụng, sáng tạo...) của con người. Khi thực hiện các nhiệm vụ học tập, khả năng thực hiện được những yêu cầu ở các cấp độ càng cao thì khả năng của người học càng cao. Và căn cứ vào mức độ đó, GV có cơ sở đánh giá và phân hoá người học.

Ngoài ra, kết quả của dạy học phân hóa còn thể hiện trên sản phẩm của HS. Bởi lẽ sản phẩm học tập chính là công cụ, những minh chứng cụ thể về khả năng nhận thức của các em, được người học thực hiện và tạo ra trong quá trình học tập. Theo đó, sản phẩm học tập chính là những minh chứng về những điều mà HS có, biết và vận dụng được sau khi học tập. Các sản phẩm cuối cùng thể hiện năng lực của HS có thể là bài tập, tranh ảnh, bài báo cáo, bài thu hoạch, sơ đồ tư duy,... Sản phẩm của từng em rất đa dạng. Dựa vào đây, GV có thể phân loại được đối tượng người học theo trình độ (yếu, kém - trung bình - khá - giỏi - xuất sắc).

2.1.3. Mục đích của việc dạy học phân hóa

Dạy học phân hóa là một quan điểm hiện đại mới đang được nhà trường và giáo dục quan tâm. Việc dạy học này có rất nhiều tác dụng như: phát huy được tối đa năng lực của từng HS; tạo sự hứng thú cho chủ thể học

tập bởi các em sẽ được hạn chế những áp lực vượt quá khả năng của bản thân; GV đánh giá đúng năng lực của HS để có cách hỗ trợ hợp lí cho từng đối tượng. Không chỉ vậy, việc dạy học phân hoá còn giúp tổ chức các hoạt động phù hợp với phong cách học cá nhân; tạo cơ hội học tập công bằng cho tất cả chủ thể học tập; tạo không gian học tập hiện đại, thoải mái mà ở đó các em cảm thấy được khuyến khích hoặc thách thức. Với những điểm ưu việt như trên, có thể khẳng định dạy học phân hóa là một trong những định hướng giáo dục hiện đại.

2.2. Những định hướng chung của việc tổ chức dạy học phân hóa

Đặc thù của dạy học phân hóa chính là đảm bảo tính vừa sức và có sự phân định với từng chủ thể HS. Vậy để việc dạy học phân hóa đạt kết quả tốt cần tuân theo những nguyên tắc sau:

Thứ nhất, để có thể phân hoá một cách chính xác, trong quá trình dạy học, GV phải dựa vào trình độ nhận thức của người học: Mỗi HS có mức độ nhận thức khác nhau (giỏi - khá - trung bình - yếu). Căn cứ vào trình độ thực lực đó, GV có những điều chỉnh hợp lí về lượng kiến thức đối với từng chủ thể học tập. Đặc biệt khi giao nhiệm vụ học tập (câu hỏi, bài tập) sẽ có các mức độ khó - dễ tương ứng. Hơn nữa, trong quá trình dạy học phân hoá, GV phải dựa vào nhịp độ của người học: Cá nhân người học có mức độ tiếp thu riêng biệt. Lớp học sẽ có những nhịp độ nhận thức khác nhau như: có em nhận thức nhanh, có em nhận thức trung bình, có em nhận thức chậm. Tùy vào đối tượng và tùy vào nhịp độ của sự nhận thức, người dạy sẽ có những biện pháp hợp lí để ổn định thời gian chuyển giao kiến thức. Từ đó các em sẽ tiếp nhận tri thức tốt hơn.

Mặt khác, muốn việc dạy học phân hoá đạt hiệu quả thì GV còn phải dựa theo động cơ, mục đích học tập của HS. Trong thực tế, mục đích và động cơ học tập mỗi chủ thể học tập không giống nhau. Có nhóm HS chỉ cần có kiến thức để có điểm; lại có nhóm HS sẽ hứng thú học tập, muốn trau dồi kiến thức, có nhu cầu tìm tòi và khám phá. Tùy từng nhu cầu và động cơ học tập của từng đối tượng người học, GV cần có những biện pháp giáo dục riêng. Đối với nhóm HS nhu cầu học tập không cao, người dạy phải có những sáng tạo, không những đảm bảo kiến thức cơ bản mà còn khơi gợi và bồi đắp hứng thú học tập cho các em. Còn đối với nhóm HS có nhu cầu học tập cao, tất yếu là GV phải cung cấp những tri thức mới, chuyên sâu, gắn với thực tiễn và hơn cả là giúp các em biết tự áp dụng những điều bản thân đã có, đã học vào giải quyết những yêu cầu, những nhiệm vụ mới có thể nảy sinh trong cuộc sống.

Hơn nữa, việc tổ chức và thiết kế hoạt động dạy học phân hoá còn phải dựa vào sở thích, hứng thú của người học. Trong quá trình học tập, HS phải tham gia học nhiều môn học ở các lĩnh vực khoa học khác nhau. Theo đó, mỗi môn học có một đặc trưng riêng. Và điều này chính là thử thách đối với mỗi HS. Khi tham gia quá trình học tập, mỗi HS sẽ có sự thích thú trong những môn học mà các em thấy phù hợp. Vì thế trong quá trình dạy học, GV phải giúp chủ thể học tập nhận thấy sự thú vị của từng môn học để bồi đắp hứng thú học tập cho các em. Tất nhiên việc định hướng ấy cũng phải gắn liền với khả năng, đặc điểm tâm sinh lí của từng cá thể HS.

Tóm lại, khi tổ chức dạy học phân hóa, các nhà giáo dục, nhà trường, GV phải có những biện pháp phù hợp để chuyển giao nhiệm vụ linh hoạt, logic và hợp lí nhằm kích thích và thúc đẩy người học lĩnh hội tri thức và kỹ năng theo mục tiêu dạy học. Đồng thời giúp chủ thể học tập phát huy được tiềm năng của bản thân và dễ dàng hơn trong việc định hướng nghề nghiệp cho các em sau này.

2.3. Cơ sở khoa học để thực hiện phân hóa học sinh

Phân hóa HS là khâu quan trọng trong quá trình dạy học. Việc phân hóa chủ thể học tập phải đảm bảo sự chính xác. Để việc phân hóa công bằng, chính xác, cơ sở khoa học chính là nội dung chương trình và hệ thống công cụ kiểm tra đánh giá kết quả học tập của HS. Theo quan điểm và xu thế giáo dục hiện đại, kiểm tra đánh giá bằng những công cụ cụ thể sẽ giúp cho GV có thể đánh giá kết quả, khả năng và cả sự phát triển của chủ thể học tập. Bộ công cụ kiểm tra đánh giá càng được thiết kế chi tiết thì kết quả đánh giá càng cao. Trong giáo dục hiện đại, việc kiểm tra đánh giá năng lực người học có nhiều công cụ như thẻ nhớ, bảng kiểm, câu hỏi, rubric, để kiểm tra, hồ sơ HS... Tùy vào nội dung học tập, mục đích phân hoá mà GV lựa chọn và sử dụng các công cụ cho phù hợp. Các công cụ kiểm tra đánh giá được thiết kế theo các mức độ dễ - vừa - khó - vận dụng mới nhằm định hướng cho HS những nhiệm vụ mà các em phải thực hiện. Căn cứ vào sản phẩm do chủ thể học tập thực hiện, GV sẽ đánh giá và phân loại HS theo từng giai đoạn học tập. Theo hướng dẫn chung hiện nay, HS được phân chia theo mức độ (khá - giỏi, yếu - kém - trung bình). Đồng thời, việc phân hóa này cần xác định mục tiêu rõ ràng cần đạt ở mỗi đối tượng. Chẳng hạn với nhóm HS khá - giỏi: chủ thể học tập phải nhận biết, hiểu được bản chất, ghi nhớ sâu và biết mở rộng kiến thức bài học, biết liên hệ cuộc sống còn đối với nhóm HS yếu - kém - trung bình yêu cầu tương ứng với các mức ghi nhớ được kiến thức cơ bản của bài học

Việc phân hóa HS còn căn cứ dựa trên sản phẩm, kết quả học tập của từng em. Việc kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phải chất lượng, công bằng và chính xác. Khi phân loại HS qua kết quả học tập, GV có thể đưa ra nội dung câu hỏi dành cho tất cả tất cả HS hoặc giao bài tập phù hợp với năng lực từng đối tượng người học. Thông qua kết quả trả lời câu hỏi, chất lượng bài tập của HS, GV đánh giá được mục tiêu phân hóa có đạt hay không.

3. Kết luận

Cùng với sự vận động và đổi mới giáo dục toàn cầu, ngành giáo dục đã và đang đổi mới căn bản toàn diện giáo dục nước nhà. Theo tinh thần đó, một trong những định hướng giáo dục hiện đại, chính là dạy học theo hướng phân hóa người học. Đây là cách thức phân loại chủ thể học tập nhằm đánh giá cụ thể, chi tiết và công bằng, khách quan năng lực của từng cá nhân HS, từ đó khuyến khích chủ thể học tập phát huy tính tự giác, độc lập hơn trong việc học. Phát huy hết tiềm năng vốn có của bản thân mình. Có thể thấy rằng, dạy học phân hóa là một yêu cầu

đổi mới thiết yếu trong giáo dục hiện đại. □

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*, NXB Giáo dục.
- [2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2014), *Tài liệu tập huấn Dạy học và kiểm tra, đánh giá kết quả học tập theo định hướng phát triển năng lực học sinh môn Ngữ văn cấp Trung học phổ thông*, NXB Giáo dục.
- [3]. Bernd Meir, Nguyễn Văn Cường (2014), *Lí luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [4]. Nguyễn Hải Châu, Nguyễn Trọng Hoàn, Vũ Nho (2007), *Những vấn đề chung về đổi mới giáo dục THPT môn Ngữ văn*, NXB. Giáo dục.
- [5]. Nguyễn Hữu Châu, (2005), *Những vấn đề cơ bản về chương trình và quá trình dạy học*, NXB. Giáo dục.
- [6]. Đặng Thành Hưng (2002), *Dạy học hiện đại - lí luận, biện pháp, kĩ thuật*. NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
- [7]. Phan Trọng Ngọ (chủ biên), Dương Diệu Hoa, Nguyễn Thị Mùi (2000), *Tâm lý học hoạt động và khả năng ứng dụng vào lĩnh vực dạy học*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [7]. Phan Trọng Ngọ (2005), *Dạy học và phương pháp dạy học trong nhà trường*, NXB Đại học Sư phạm.

ADifferentiated teaching - An essential requirement of modern education

Dang Hai Linh - Pham Kieu Anh
Hanoi Pedagogical University 2
Email: anh.pk1978@gmail.com

Abstract: *Differentiated teaching is one of the requirements and trends of global education. The purpose of applying this form of teaching is to help the managers, the education sector, teachers and even the learners know their own positions and capacities, and then they can have suitable orientations for the future. In other words, differentiated teaching is one of the basic characteristics of education towards developing the learners' competencies. Therefore, it is considered as one of the essential requirements of modern education.*

Keywords: *Teaching, differentiated teaching, capacity, developing the learner's capacity.*